

Directorium voor vieringen op zondag bij afwezigheid van een priester [herdruk*]

Voorwoord

1. De kerk van Christus komt vanaf Pinksteren, na de nederdaling van de heilige Geest, altijd trouw bijeen om het paas-mysterie te vieren op de dag, die omwille van de verrijzenis van de Heer "dag des Heren" wordt genoemd. Tijdens die bijeenkomst op zondag leest de kerk wat in al de Schriften op Christus betrekking heeft¹ en viert zij de eucharistie als de gedachtenis aan de dood en de verrijzenis van de Heer, totdat Hij wederkomt.

2. Toch kan de zondag niet altijd volledig worden gevierd. Er waren en er zijn immers vele christenen, voor wie "bij het ontbreken van de gewijde bedienaar of om een andere ernstige reden de deelneming aan de eucharistische viering onmogelijk is."²

3. In verschillende streken hebben de bisschoppen – na de eerste evangelisatie – aan catechisten de taak toevertrouwd op zondag de gelovigen bijeen te brengen en

hun gebed in de vorm van oefeningen van godsvrucht te leiden. De in aantal sterk toegenomen christenen woonden daar immers erg verspreid over soms ver uit elkaar gelegen plaatsen, zodat niet elke zondag een priester naar hen toe kon gaan.

4. Op andere plaatsen wordt, vanwege vervolgingen van de christenen of vanwege andere strenge beperkingen van de godsdienstvrijheid, aan de gelovigen in het geheel niet toegestaan op zondag een bijeenkomst te houden. En zoals er vroeger christenen zijn geweest, die tot in het martelaarschap toe, aan hun zondagse bijeenkomst trouw zijn gebleven,³ zo zijn er ook nu gelovigen die zich inspannen om op zondag samen te komen en te bidden, soms in het gezin, soms in kleine groepen, ook al moeten zij de aanwezigheid van een gewijde bedienaar missen.

5. In onze tijd is er een andere reden waarom in vele streken niet iedere parochie op elke zondag de eucharistie

1. Vgl. Lc. 24, 27.

2. C.I.C., can. 1248, par. 2.

3. Vgl. Acta Martyrum Bytinae, in D. Ruiz Bueno, Actas de los Martires, BAC 75 (Madrid 1951), blz. 973.

* Het 'Directorium voor vieringen op zondag bij afwezigheid van een priester' is een uitgave van de Congregatie voor de Eredienst uit 1988. Een vertaling hiervan is eerder verschenen in Kerkelijke documentatie 6 / 1989. Omdat deze uitgave uitverkocht is, wordt het document bij deze nogmaals beschikbaar gesteld.

kan vieren; het aantal priesters loopt namelijk terug. Bovendien hebben sociale en economische factoren menige parochie ontvolkt. Daarom rust op vele priesters de taak om op zondag meermaals de eucharistie te vieren in verschillende ver van elkaar gelegen kerken. Die praktijk lijkt echter niet altijd zo gelukkig, noch voor de parochies zonder eigen herder, noch voor de priesters zelf.

6. Daarom hebben de bisschoppen van sommige particuliere kerken, waar bovengenoemde omstandigheden zich voordoen, het nodig geoordeeld, wegens het ontbreken van een priester, te zorgen voor andere zondagsvieringen zodat de wekelijkse bijeenkomst van de christenen zo goed mogelijk gehouden kan worden en de christelijke traditie van de dag des Heren bewaard blijft.

Niet zelden echter komen – vooral in missiegebieden – de gelovigen, bewust van het grote belang van de dag des Heren, uit eigen beweging samen om met de hulp van catechisten en religieuzen het woord van God te beluisteren, te bidden en soms ook om de heilige communie te ontvangen.

7. Na dit alles goed overwogen te hebben en rekening houdend met de documenten die door de Apostolische Stoel zijn uitgegeven,⁴ heeft de Congregatie voor de Eredienst – daarbij ook ingaand op de wensen van bisschoppenconferenties – het gunstig geacht elementen van de leer over de dag des Heren in herinnering te roepen en ook te bepalen onder welke voorwaarden dergelijke vieringen in sommige bisdommen rechtmatig zijn, en bovendien enkele richtlijnen te geven om die vieringen op een goede manier te laten verlopen.

Het komt de bisschoppenconferenties toe – als de situatie dat vraagt – de normen nader te bepalen, deze aan de aard van de verschillende volkeren en aan allerlei omstandigheden aan te passen, en de Apostolische Stoel daarvan op de hoogte te stellen.

4. Congregatie voor de Riten en Postconcliaire Raad, Instructie *Inter Oecumenici*, dd 26 sept. 1964, nr. 37, AAS 56 (1964), blz. 884-885; *C.I.C.*, can. 1248, par. 2.

I De dag des Heren en de beleving ervan

8. "Het paasmysterie wordt door de kerk krachtens apostolische overlevering, die teruggaat tot de eigen dag van Christus' verrijzenis, telkens gevierd op de achtste dag, die terecht dag des Heren of 'dies dominica' wordt genoemd."⁵

9. Uitdrukkelijke getuigenissen over het bijeenkomen van christenen op de dag, die in het Nieuwe Testament al 'dag des Heren' wordt genoemd,⁶ staan te lezen in de vroege geschriften van de eerste en tweede eeuw.⁷ Daaronder valt het getuigenis van de heilige Justinus bijzonder op: "Op de zogenaamde dag van de zon, komen alle bewoners zowel van de steden als van het platteland op eenzelfde plaats bijeen..."⁸ Die dag waarop de christenen bijeen kwamen, viel echter niet samen met de feestdagen van de Griekse en Romeinse kalender, en werd zo, ook voor de medeburgers, een bepaald teken van het christen-zijn.

10. Van de eerste eeuwen af hebben de herders echter nooit opgehouden de gelovigen te herinneren aan de noodzaak op zondag samen te komen: "Omdat gij ledenmaten zijt van Christus, moet gij u niet verwijderen van de kerk, door niet samen te komen...; gij moet uzelf niet geringschatten en de Verlosser niet van zijn ledenmaten beroven en evenmin zijn lichaam verscheuren of verstrooien..."⁹ Dit heeft het Tweede Vaticaans Concilie onlangs in herinnering gebracht met deze woorden: "Op die dag moeten de christenen immers samenkomen om het woord Gods te aanhoren en aan de eucharistie deel te nemen, en zo het lijden, de verrijzenis en de heerlijkheid van de Heer Jezus te gedenken, en dank te brengen aan God

die hen heeft verwekt tot een nieuw leven van hoop door de verrijzenis van Jezus Christus uit de doden."¹⁰

11. Het belang van de viering van de dag des Heren voor het leven van de gelovigen is door de heilige Ignatius van Antiochië aldus vastgesteld: "Zij (de christenen) onderhouden niet langer de sabbat, maar vieren de zondag, de dag waarop ook ons leven door Hem (Christus) en door zijn dood is begonnen."¹¹ Het godsdienstig aanvoelen van de gelovigen heeft vroeger en nu de dag des Heren hoog in ere gehouden. Zelfs in tijden van vervolging en in streken met een cultuur die vreemd stond tegenover het christelijk geloof of dat geloof vijandig gezind was, hebben zij de dag van de Heer nooit willen prijsgeven.

12. De bestanddelen die bijzonder belangrijk zijn voor het samenkomen op de dag des Heren, zijn als volgt:

a) het bijeenbrengen van christenen om duidelijk te maken dat de kerk niet uit eigen beweging samenkomt, maar door God wordt samengeroepen, m.a.w. dat zij het volk van God is, organisch opgebouwd en geleid door een priester die handelt in de persoon van Christus, het Hoofd;

b) het onderricht over het paasmysterie door het lezen van de Schriften die door een priester of diaken worden verklaard;

c) de viering van het eucharistisch offer dat door de priester in de persoon van Christus wordt voltrokken en aangeboden in naam van heel het gelovige volk en waardoor het paasmysterie tegenwoordig gesteld wordt.

5. TWEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCILIE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106. Vgl. *ibid.* Aanhangsel. Verklaring van het Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie over de herziening van de kalender.

6. Vgl. Apok. 14, 1. Vgl. ook Joh. 20, 19.26; Hand. 20, 7-12; I Kor. 16, 2; Hebr. 10, 24-25.

7. *Didache* 14, 1; uitg. EX. Funk, *Doctrina duodecim Apostolorum*, blz. 42.

8. H. Justinus, *Apologia* I, 67; P.G. 6, blz. 430.

9. *Didascalia Apostolorum*, 2, 59, 1-3; uitg. EX. Funk I, blz. 170.

10. TWEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCILIE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106.

11. H. Ignatius van Antiochië, *Ad Magnesios* 9, 1; uitg. EX. Funk I, blz. 199.

13. De pastorale zorg dient vooral hierop gericht te zijn dat iedere zondag het eucharistisch offer wordt gevierd. Alleen zo duurt het pascha van de Heer werkelijk voort¹² en verschijnt de kerk in haar volheid. "De dag des Heren is de oudste en eerste feestdag, die aan de vroomheid van de gelovigen met zoveel nadruk moet worden voorgehouden (...) Andere feesten mogen, tenzij zij werkelijk van de grootste betekenis zijn, niet de voorrang krijgen boven deze dag, die immers de grondslag en de kern is van heel het liturgisch jaar."¹³

12. Vgl. Paulus VI, Toespraak tijdens het ad limina-bezoek van enkele Franse bisschoppen, dd 26 maart 1977, AAS 69 (1977), blz. 465: "Het doel moet zijn de viering van het eucharistisch offer, dat alleen de waarachtige werkelijkheid is van het pasen des Heren."

13. TWEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCILIE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106.

14. Vgl. Congregatie voor de Riten, Instructie *Eucharisticum mysterium*, dd 25 mei 1967, nr. 25, AAS 59 (1967), blz. 555.

15. TWEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCILIE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium*, nr. 106.

16. Vgl. "Le sens du dimanche dans une société pluraliste, Réflexions pastorales de la Conférence des Evêques du Canada" in La Documentation Catholique, nr. 1935 (1987), blz. 273-276.

17. Apok. 7, 9.

16. Tenslotte moet de pastoraal de initiatieven bevorderen dat "de zondag ook een dag wordt van vreugde en vrij zijn van arbeid".¹⁵ Zo moet die dag voor iedereen in de tegenwoordige samenleving een teken zijn van vrijheid, een dag ook die de menselijke persoon ten goede komt. Die persoon is zonder twijfel van meer belang dan het zakenleven en het productieproces.¹⁶

17. Het woord van God, de eucharistie en het priesterambt zijn gaven die de Heer aan zijn bruid, de kerk, aanbiedt. Als genade van God dienen zij aanvaard, ja zelfs gevraagd te worden. De kerk verheugt zich vooral over deze gaven in de bijeenkomst op zondag; daarin dankt zij God en ziet zij uit naar de volmaakte vreugde van de dag des Heren "voor de troon van God en van het Lam".¹⁷

14. Het is noodzakelijk deze beginselen nadrukkelijk voor te houden vanaf het begin van het godsdienstondericht, zodat de gelovigen het voorschrift betreffende de heiliging van deze feestdag van harte onderhouden, en de reden verstaan waarom zij elke zondag door de oproep van de kerk worden samengebracht om de eucharistie te vieren¹⁴ en niet enkel op grond van hun persoonlijke vroomheid. Zo zullen zij de zondag ervaren niet enkel als een rustdag, maar ook als een teken dat God het belang van de menselijke arbeid oneindig overtreft; zo zullen zij beter de aard verstaan van de zondagse samenkomst en openlijk tonen dat zij leden zijn van de kerk.

15. Zoals in het leven van een christelijke gemeenschap dienen de gelovigen ook in hun samenkomsten op zondag zowel een geest van actieve deelname als van onderlinge saamhorigheid te vinden, alsook een welkome gelegenheid om zich onder leiding van de Geest geestelijk te voeden. Zo worden zij tevens beter beschermd tegen de verleiding van de sekten die hun steun beloven in de pijn van hun eenzaamheid, en een volledige vervulling van hun geestelijke verlangens.

II Voorwaarden om vieringen op zondag te houden bij afwezigheid van een priester

18. Wanneer de eucharistie op een zondag hier of daar niet gevierd kan worden, zal men vooraf onderzoeken of de gelovigen in een nabijgelegen kerk aan het eucharistisch mysterie deel kunnen nemen. Deze oplossing dient ook in onze dagen nog altijd aanbevolen, ja zelfs zoveel mogelijk gehandhaafd te worden; dat veronderstelt wel dat de gelovigen nauwkeurig onderricht worden over de volle betekenis van het samenkomen op de dag des Heren, zodat zij zich van harte aan de nieuwe omstandigheden aanpassen.

19. Ook als er geen eucharistieviering is, blijft het wenselijk dat de rijkdom van de heilige Schrift en het gebed van de kerk toegankelijk worden gemaakt voor de gelovigen die op zondag op verschillende wijzen samenkomen, zodat zij de lezingen die in de loop van het jaar in de eucharistieviering voorkomen, noch de gebeden van de liturgische tijden moeten missen.

20. Onder de vormen die in de liturgische traditie voorkomen wanneer geen eucharistie gevierd kan worden, verdient de viering van het woord Gods een bijzondere aanbeveling.¹⁸ Zo mogelijk wordt de viering met de eucharistische communie besloten. Zo worden de gelovigen tegelijkertijd met het woord en met het lichaam van Christus gevoed. "Want zij die het woord van God vernemen, erkennen ook dat de wonderdaden die verkondigd worden, een hoogtepunt vinden in het paas-mysterie waarvan de gedachtenis op sacramentele wijze in de eucharistie wordt gevierd en waaraan zij door de

communie deelhebben."¹⁹ Bovendien kan de viering van de dag des Heren in bepaalde omstandigheden goed samengaan met de viering van bepaalde sacramenten, en vooral van bepaalde sacramentaliën, overeenkomstig de noden van iedere gemeenschap.

21. Het is nodig dat de gelovigen de vervangende aard van dergelijke vieringen duidelijk begrijpen, en deze niet beschouwen als de beste oplossing van de tegenwoordige moeilijkheden of als een toegeven aan gemakzucht.²⁰ Vervangende zondagsvieringen mogen nooit plaatsvinden als de eucharistie dezelfde dag ter plaatse al werd gevierd of nog gevierd zal worden, of als zij daar de voorafgaande avond al gevierd werd, ook al gebeurde dat in een verschillende taal; evenmin mag men deze niet-eucharistische viering herhalen.

22. Met zorg dient elke mogelijke verwarring te worden vermeden tussen een dergelijke viering en de eucharistieviering. Een bijeenkomst van die aard moet bij de gelovigen het verlangen naar een eucharistieviering niet wegnemen, maar veeleer bevorderen, en hen ook meer bereid maken er aan deel te nemen.

23. De gelovigen dienen te begrijpen dat het eucharistisch offer zonder priester onmogelijk is, en dat de eucharistische communie die zij in dergelijke bijeenkomsten kunnen ontvangen, heel nauw met het eucharistisch offer is verbonden. Op grond hiervan kan duidelijk worden gemaakt hoe noodzakelijk het is te bidden dat "de bedienaren van Gods sacramenten mogen toenemen in aantal en steeds in zijn liefde volharden."²¹

18. Vgl. TWEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCLIE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium* nr. 35, 4.

19. Romeins ritueel, De heilige communie en de vereering van de eucharistie buiten de mis, nr. 26.

20. Vgl. Paulus VI, Toespraak tijdens het ad limina-bezoek van enkele Franse bisschoppen, dd 26 maart 1977, AAS 69 (1977), blz. 465: "Ga op voorzichtige wijze verder zonder dit soort bijeenkomsten te vernieuwen, alsof dit de beste oplossing en de laatste kans is."

21. Romeins missaal, Voor diaken- en priesterroepingen, gebed over de gaven.

24. Het komt de diocesane bisschop toe, na de priesteraad te hebben gehoord, te beslissen of in zijn bisdom regelmatig bijeenkomsten op zondag moeten gehouden worden zonder eucharistieviering, en daarvoor niet alleen algemene maar ook bijzondere normen vast te stellen, met inachtneming van plaatselijke en persoonlijke omstandigheden. Dergelijke bijeenkomsten worden dus niet ingevoerd, tenzij ze samengeroepen worden door de bisschop en ze plaatsvinden onder de verantwoordelijkheid van de pastoor van de parochie.

25. "Geen enkele christelijke gemeenschap wordt opgebouwd, als zij niet haar oorsprong en middelpunt heeft in de viering van de heilige eucharistie".²² Voordat een bisschop besluit tot bijeenkomsten op zondag zonder eucharistieviering, zal men daarom, behoudens de situatie van de parochies (vgl. nr. 5), ook de mogelijkheid onderzoeken een beroep te doen op priesters (ook kloosterlingen) die niet direct in de zielzorg staan; bovendien zal men het aantal eucharistievieringen in de verschillende parochies en kerken nagaan.²³ De voorrang van de eucharistieviering boven andere pastorale activiteiten dient gehandhaafd te blijven, vooral op zondag.

26. In een aangepaste catechese zal de bisschop zelf of iemand anders in zijn plaats, aan de diocesane gemeenschap de redenen uiteenzetten die tot deze maatregel hebben geleid, de noodzaak ervan aantonen, en de gelovigen oproepen tot medeverantwoordelijkheid en samenwerking. De bisschop zal daarbij iemand hiertoe afvaardigen of een speciale commissie aanstellen die erop toeziet dat de vieringen op correcte wijze gebeuren. Hij zal ook mensen uitkiezen die deze vierin-

gen verder begeleiden en er tevens voor zorgen dat zij een aangepaste vorming ontvangen. Toch zal hij er altijd naar streven dat deze gelovigen verschillende malen per jaar aan een eucharistieviering kunnen deelnemen.

27. Het is de taak van de pastoor aan de bisschop de wenselijkheid te melden van dergelijke vieringen in het gebied waarvoor hij verantwoordelijkheid draagt, de gelovigen daarop voor te bereiden, hen intussen in de week te bezoeken, en op gepaste momenten voor hen de sacramenten te vieren, vooral het sacrament van boete en verzoening. Zo zal zijn gemeenschap werkelijk kunnen ervaren hoe zij op zondag niet bijeenkomt 'zonder priester', maar alleen 'in zijn afwezigheid', ja zelfs 'in afwachting van zijn komst'.

28. Wanneer geen eucharistieviering mogelijk is, zal de pastoor ervoor zorgen dat de heilige communie kan worden uitgereikt. Ook zal hij ervoor zorgen dat in iedere gemeenschap op de daartoe vastgestelde tijd een eucharistieviering plaatsvindt. De geconsacreerde hosties zullen regelmatig vernieuwd worden en op een veilige plaats bewaard worden.

29. Als eerste helpers van de priesters worden de diakens uitgenodigd om dergelijke bijeenkomsten op zondag te leiden. Aangezien de diaken gewijd is om het volk van God te hoeden en het in aantal te doen toenemen, komt het hem toe het gebed te leiden, het evangelie te verkondigen, de homilie te houden en de communie uit te reiken.²⁴

30. Wanneer zowel een priester als een diaken ontbreken, zal de pastoor leken aanwijzen aan wie de zorg voor deze vier-

22. TWEDE VATICAANS OECUMENISCH CONCILIE, Decreet over het ambt en leven van de priesters *Presbyterorum ordinis*, nr. 6.

23. Congregatie voor de Riten, Instructie *Eucharisticum mysterium*, dd 26 mei 1967, nr. 26, AAS 59 (1967), blz. 555.

24. Vgl. Paulus VI, *Motu proprio Ad pascendum*, dd 15 augustus 1972, nr. 1, AAS 64 (1972), blz. 534.

ringen wordt toevertrouwd, dat wil zeggen de leiding bij het gebed, de bediening van het woord en het uitreiken van de heilige communie. Daartoe kiest hij allereerst acolieten en lectoren, die zijn aangesteld voor de dienst van het altaar en van het woord Gods. Zijn ook die er niet, dan kunnen andere leken gekozen worden, mannen en vrouwen, om krachtens hun doopsel en hun vormsel deze taak op zich te nemen.²⁵ Daarbij zal men letten op de aard van hun levenswijze die met het evangelie moet overeenstemmen en door de gelovigen goed moet aanvaard worden. De aanwijzing zal gewoonlijk voor een bepaalde periode gelden en aan de gemeenschap publiek bekendgemaakt worden; het is passend in een of andere viering voor hen een bijzonder gebed uit te spreken.²⁶

De pastoor dient voor een aangepaste en voortdurende vorming van deze leken te zorgen en samen met hen waardige vieringen voor te bereiden (vgl. hoofdstuk III).

31. De aangeduide leken zullen de hun toevertrouwde taak niet zozeer als een eer beschouwen, maar veeleer als een opdracht, en vooral als een dienst aan hun medegelovigen, onder leiding van de pastoor. De taak die zij vervullen, is niet eigen aan hen, maar heeft een vervangend karakter, daar "waar bij gebrek aan bedienaren, de nood van de kerk dit wenselijk maakt".²⁷

"Iedereen moet uitsluitend en volledig datgene doen wat hem krachtens de aard van de zaak toekomt".²⁸ Zij moeten hun functie uitoefenen met die oprechte toewijding en nauwgezetheid die passen bij hun bediening en die het volk van God met recht van hen verwacht.²⁹

32. Als op een zondag de viering van Gods woord met het uitreiken van de heilige communie onmogelijk is, wordt het de gelovigen ten zeerste aanbevolen "zich gedurende de nodige tijd aan het gebed te wijden, persoonlijk of in het gezin of bij gelegenheid in groepen van gezinnen".³⁰ In deze gevallen kunnen ook uitzendingen van liturgische vieringen via radio of televisie hulp bieden.

33. Vooral zal men oog hebben voor de mogelijkheid om een of ander gedeelte van het getijdengebed te vieren, bijvoorbeeld het morgen- of het avondgebed, waarbij de lezingen van de betreffende zondag ingevoegd kunnen worden. Want wanneer "gelovigen voor de getijden worden uitgenodigd om eensgezind met hart en stem te zingen, maken zij de kerk zichtbaar die het mysterie van Christus viert".³¹ Aan het slot van deze viering kan de heilige communie worden uitgereikt (vgl. nr. 46).

34. "Hoe dan ook, de genade van de Verlosser ontbreekt de gelovigen of gemeenschappen niet, die vanwege vervolgingen of een gebrek aan priesters gedurende korte of ook langere tijd van de eucharistieviering verstoken blijven. Want innig bezield door het verlangen naar dit sacrament en in gebed met heel de kerk verenigd, roepen zij de Heer aan, en verheffen zij hun hart tot Hem. Zo komen zij door de kracht van de heilige Geest tot gemeenschap met de kerk, het levend lichaam van Christus, en met de Heer zelf... en ontvangen zij bijgevolg de vruchten van het sacrament".³²

25. *C.I.C.*, can. 230, par. 3.

26. Romeins ritueel, De zegeningen, hoofdstuk IV, I B.

27. *C.I.C.*, can. 230, par. 3.

28. TWEEDE VATICANAANS OECUMENISCH CONCIÏE, Constitutie over de liturgie *Sacrosanctum Concilium*, nr. 28.

29. Vgl. *ibid.*, nr. 29.

30. *C.I.C.*, can. 1248, par. 2.

31. Algemene inleiding van het getijdengebed, nr. 22.

32. Congregatie voor de Geloofsleer, Brief... over enkele kwesties betreffende de bedienaar van de eucharistie, dd 6 augustus 1983, AAS 75 (1983), blz. 1007 (vgl. Archief van de Kerken, 38 (1983), afl. 11, blz. 19).

III De viering zelf

35. De orde van dienst voor de samenkomst zonder eucharistieviering op de dag des Heren bestaat uit twee delen: de dienst van het woord en het uitreiken van de communie. In de viering mag niets worden opgenomen wat de eucharistieviering eigen is, vooral niet de aanbieding van de gaven en het eucharistisch gebed. De orde van dienst zal zo samengesteld worden dat het gebed sterk bevorderd wordt en dat zij niet het beeld oproept van een gewone vergadering, maar van een liturgische samenkomst.

36. De teksten van de gebeden en de lezingen voor elke zondag of elk hoogfeest worden zoals gebruikelijk uit het missaal en het lectionarium genomen. Door de loop van het liturgisch jaar te volgen zullen de gelovigen zich in hun bidden en beluisteren van Gods woord verbonden weten met de andere gemeenschappen van de kerk.

37. De pastoor die samen met de aangeduide leken de viering voorbereidt, kan in bepaalde aanpassingen voorzien naargelang van het aantal deelnemers en de deskundigheid van de gebedsleiders. Daarbij houdt hij ook rekening met de hulpmiddelen die dienen voor de zang en de muziek.

38. Wanneer een diaken in een viering voorgaat, doet hij wat hem volgens zijn ambt toekomt bij de begroetingen, de gebeden, de lezing van het evangelie en de homilie, het uitreiken van de communie en de wegzending met de zegen. Hij draagt de gewaden die bij zijn ambt horen: een albe met stoel, en eventueel een dalmatiek. Ook neemt hij plaats op de zetel van de voorganger.

39. De leek, die een bijeenkomst leidt, gedraagt zich als iemand onder gelijken, zoals in het getijdengebed wanneer er geen gewijde bedienaar voorgaat, en bij zegeningen wanneer de bedienaar een leek is ("De Heer zegene ons...", "Loven wij de Heer..."). Hij gebruikt niet de woorden die een priester of een diaken toekomen, en de rituelen die al te direct aan een eucharistieviering doen denken, laat hij weg, bijv. de begroetingen, vooral "De Heer zij met u" en de wegzending die van deze leek als het ware een gewijde bedienaar zouden maken.³³

40. Hij draagt de kleding die bij deze functie niet misstaat, of die eventueel door de bisschop is bepaald.³⁴ De zetel van de voorganger wordt niet gebruikt; veeleer plaatst men buiten het priesterkoor een andere zetel.³⁵ Het altaar, de tafel van het offer en het paasmaal, wordt uitsluitend gebruikt om er het geconsacreerde brood op te plaatsen voor het uitreiken van de communie.

Bij het voorbereiden van de viering zal men er zorg voor dragen dat de taken op passende wijze worden verdeeld, bijv. voor de lezingen, de gezangen enz., alsook de inrichting en de aankleding van de ruimte.

41. Het schema van de viering omvat de volgende onderdelen:

a. De openingsritus waarvan het doel is dat de gelovigen, die bijeenkomen, één gemeenschap gaan vormen en voor deze viering tot de juiste gesteldheid komen;

b. de dienst van het woord, waarin God zelf tot zijn volk spreekt om het verlossings- en heilsmysterie te openbaren; het volk antwoordt daarop met de geloofsbelijdenis en de voorbede;

33. Vgl. Algemene inleiding van het getijdengebed, nr. 258; vgl. Romeins ritueel, De zegeningen, nrs. 48, 119, 130, 181.

34. Romeins ritueel, De heilige communie en de verering van de eucharistie buiten de mis, nr.20.

35. Vgl. Algemene inleiding van het getijdengebed, nr. 258.

c. de dankzegging, waarin God wordt gezegend om zijn grote heerlijkheid (vgl. nr. 45);

d. de communieritus, waardoor de gemeenschap met Christus en met de medegelovigen tot uitdrukking wordt gebracht en verwezenlijkt, vooral met hen die dezelfde dag aan het eucharistisch offer deelnemen;

e. de slotritus die het verband legt tussen de liturgie en het christelijk leven. De bisschoppenconferentie of de bisschop zelf kan de viering naargelang van de omstandigheden van plaatsen en personen, nader regelen met gebruik van de hulpmiddelen die de nationale of diocesane commissie voor liturgie heeft voorbereid. Zonder noodzaak mag het schema zelf van de viering niet worden gewijzigd.

42. Het is goed dat de gebedsleider bij het openingswoord of op een ander ogenblik van de viering, melding maakt van de gemeenschap waarmee de pastoor die zondag eucharistie viert, en de gelovigen aanspoort zich in de geest met hen te verenigen.

43. Opdat het woord Gods de deelnemers beter zal bijblijven, geeft men ofwel enige uitleg van de lezingen ofwel houdt men een gewijde stilte om wat men gehoord heeft, te overwegen. Daar de homilie aan de priester of de diaken is voorbehouden,³⁶ is het wenselijk dat de pastoor een homilie, die hijzelf gereed heeft gemaakt, aan de leider van de bijeenkomst overhandigt om ze voor te lezen. Hierbij zal men de bepalingen van de bisschoppenconferentie nakomen.

44. Men houdt de voorbede overeenkomstig de vastgestelde volgorde van de intenties.³⁷ Intenties voor het gehele bisdom die de bisschop eventueel heeft voorgeschreven, mogen niet weggelaten worden. Tevens zal dikwijls een intentie worden geformuleerd voor roepingen tot het gewijde ambt, voor de bisschop en voor de pastoor.

45. De dankzegging heeft plaats op een van de hier aangegeven manieren:

a. Na de voorbede of na het uitreiken van de communie nodigt de gebedsleider de gelovigen uit voor een dankzegging, waarin allen de heerlijkheid van God en zijn barmhartigheid belijden. Dit kan gebeuren met een psalm (bijv. psalm 100 (99), 113 (112), 118 (117), 136 (135), 147B (147), 150), met een hymne of een lofzang (bijv. Eer aan God in den hoge, Lofzang van Maria...), of met een litanie.* De gebedsleider spreekt deze dankzegging uit samen met de gelovigen; met allen staat hij gekeerd naar het altaar.

b. Vóór het gebed des Heren gaat de gebedsleider naar het tabernakel of naar de plaats waar de eucharistie bewaard wordt; na een eerbiedsbetuiging plaatst hij de pyxis met de heilige eucharistie op het altaar; vervolgens zegt hij, geknield voor het altaar, samen met de gelovigen een hymne, een psalm of een litanie, die in dat geval gericht is tot Christus, die in de heilige eucharistie aanwezig is. Deze dankzegging mag volstrekt niet de vorm hebben van een eucharistisch gebed. De teksten voor een prefatie of eucharistisch gebed uit het

36. Vgl. C.I.C., can. 766-767.

37. Vgl. Romeins missaal, Algemene inleiding, nrs. 45-47.

* In haar vergadering van 12-13 december 1988 heeft de Nederlandse bisschoppenconferentie besloten dat voor de dankzegging de zogenaamde communiegebeden genomen kunnen worden die staan in "Modellen voor gebedsdiensten, woorddiensten, communiediensten", een uitgave van de Nationale Raad voor liturgie, Zeist, 1985, 2.

Romeins missaal mogen niet gebruikt worden, zodat elk gevaar van verwarring wordt uitgesloten.

46. Bij het uitreiken van de communie zal men onderhouden wat in het Romeins ritueel "De heilige communie en de verering van de eucharistie buiten de mis" wordt gezegd.³⁸ Dikwijls zal men de gelovigen eraan herinneren dat zij met het eucharistisch offer verenigd zijn, ook wanneer zij de communie ontvangen buiten de eucharistieviering.

47. Voor de communie wordt zo mogelijk brood genomen dat op dezelfde zondag elders tijdens een eucharistieviering is geconsacreerd en vandaar door een diaken of een leek is overgebracht in een ciborie of pyxis die vóór de viering in het tabernakel wordt geplaatst. Ook kan het brood worden genomen dat tijdens de laatste ter plaatse gevierde eucharistie werd geconsacreerd. Vóór het gebed des Heren gaat de gebedsleider naar het tabernakel of naar de plaats waar de eucharistie wordt bewaard, neemt de ciborie of pyxis met het Lichaam des Heren, plaatst die op de altaartafel en zegt de inleiding op het gebed des Heren, tenzij hier de dankzegging volgt, waarvan sprake is in nr. 45 b.

48. Het gebed des Heren wordt altijd door allen gebeden of gezongen, ook al wordt de heilige communie niet uitgereikt. Men kan de vredewens doen zoals gewoonlijk. Na het uitreiken van de communie "kan er gedurende enige tijd een stilte onderhouden worden of een psalm of een lofzang gezongen of gebeden worden"³⁹ Ook kan de dankzegging worden verricht, waarvan sprake is in nr. 45 a.

49. Voordat de bijeenkomst besloten wordt, doet men de aankondigingen of mededelingen in verband met het leven van de parochie of van het bisdom.

50. "Het grote belang van de bijeenkomst op zondag zal men nooit hoog genoeg kunnen schatten, hetzij als een bron van persoonlijk of gemeenschappelijk christelijk leven, hetzij als een uitdrukking van Gods bedoeling: alle mensen samen te brengen in zijn Zoon Jezus Christus.

Mogen alle christenen ervan overtuigd zijn dat zij hun geloof niet kunnen belevén, noch op hun eigen plaats deel kunnen nemen aan de universele zending van de kerk, als zij zich niet voeden met het eucharistisch brood. Mogen zij er evenzeer van overtuigd zijn dat hun samenkomen op zondag een teken is voor de wereld van het mysterie van eenheid, dat de eucharistie is".⁴⁰

Dit directorium, door de Congregatie voor de Eredienst voorbereid, heeft paus Johannes Paulus II op 21 mei 1988 goedgekeurd en bevestigd en hij heeft de opdracht gegeven het te publiceren.

Bij de Congregatie voor de Eredienst, op Sacramentsdag, het hoogfeest van het Lichaam en Bloed des Heren, 2 juni 1988.

Paulus, Augustinus Kardinaal Mayer
o.s.b., prefect
+ Vergilius Noè, titulair aartsbisschop van
Voncaria, secretaris.

*Vertaling: Nationale Raad voor Liturgie,
Zeist (1989)*

38. Romeins ritueel, De heilige communie en de verering van de eucharistie buiten de mis, hoofdstuk 1.

39. Vgl. Ibid., nr. 37.

40. Johannes Paulus II, Toespraak tijdens het ad limina-bezoek van enkele Franse bisschoppen, dd 27 maart 1987.